

*Ольга Василівна ЯБЛОНСЬКА,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-2200-6978>*

МОДЕСТ ЛЕВИЦЬКИЙ: ТВОРЧІСТЬ КРИЗЬ ПРИЗМУ БІОГРАФІЇ

У статті доведено взаємозв'язок біографії М. Левицького (1866–1932) зі специфікою проблематики, топосу, вибору героїв і жанру. Лікарська практика стала джерелом сюжетів багатьох текстів. Низка цих творів має специфічне жанрове визначення: оповідання лікаря, бувальщина, «із спогадів лікаря». Виокремлено аспект автобіографічності в образі лікаря. Викладацька робота М. Левицького в Луцькій гімназії обумовила потребу видання творів для дітей.

Ключові слова: М. Левицький, проблематика, автобіографічність, жанрово-стильові особливості, бувальщина, оповідання лікаря, спогади лікаря.

Кінець ХІХ — початок ХХ ст. — це період помежів'я, який характеризується різноплановістю в мистецьких пошуках, стильовим розмаїттям, що демонструє перехід від старого до нового типу художнього мислення. Такий процес часто ускладнювався сильним соціальним акцентом української літератури, який у добу реалізму був органічним вираженням стилю, а в літературі модернізму шукав нових способів реалізації. Апеляція не тільки до емоційної сфери, як це було характерно для сентименталізму та романтизму, а й до підсвідомості відкривала нові можливості підтексту, асоціативних зв'язків, множинності значень, відтінків і нюансувань. Нове покоління письменників декларувало розрив зі старою школою, закликаючи до філософічності, психологізму й естетики. Хрестоматійним зразком такої тенденції є «Відозва» М. Вороного: «Усуваючи на бік різні заспівані тенденції та вимушені моралі, що раз-у-раз зводили наших м о л о д и х письменників на стежку шаблону і вузької обмежености, а також уни-

каючи творів г р у б о-натуралістичних, брутальних, натомість бажало-б ся творів хоч змаленькою ціхою оригінальності, з незалежною свобідною ідеєю, з сучасним змістом: бажало-б ся творів, де-б було хоч трошки філософії, де-б хоч клаптик яснів того далекого блакитного неба, що від віків манить нас своєю неосяжною красою, своєю незглубною таємничістю... На естетичний бік творів має бути звернена найбільша увага»¹.

Порубіжжя презентувало плеяду класиків української літератури — О. Кобилянська, Леся Українка, М. Коцюбинський, В. Стефаник, В. Винниченко, М. Вороний, Б. Лепкий, Олександр Олесь та інші, у творчості яких філософічність, глибокий психологізм характерів, національний колорит реалізувалися в різних жанрах і стилях модернізму. «Під знаком національної самобутності» (Н. Шумило) творили й письменники другого ряду, серед яких і М. Левицький², чие життя демонструвало єдність світоглядних переконань і вчинків. Його творчість презентує шляхи й способи переходу між старим і новим мисленням: якщо ранні драматичні твори ще витримані в каноні побутової реалістичної драми, то мала проза, з одного боку, увібрала здобутки І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Б. Грінченка, а з другого — яскраво засвідчила увагу до психологічної деталі, імпресіоністичних замальовок, а натуралістичні акценти в поєднанні з іншими стильовими проявами набули нової якості. Образки з життя й оповідання цього автора продовжують Шевченкову здатність вчуватися в чужий біль, показують Стефаникове оголення межовості буття. До речі, саме про М. Левицького-прозаїка схвально відгукнулися І. Франко (1904), Олена Пчілка (1907), А. Крушельницький (1908), С. Єфремов (1911), О. Грушевський (1918).

Творчість М. Левицького, діяльність у добу УНР, а також його громадська, просвітницька, педагогічна робота й лікарська практика привертають увагу не тільки філологів, а й істориків.

---

¹ Український Альманах // Літературно-Науковий Вістник. 1901. Т. XVI. Кн. XI. С. 14.

² Левицький Модест Пилипович (1866–1932) — лікар, письменник, громадський і культурний діяч, педагог, дипломат. 1884 р. вступає на історико-філологічний ф-т Київського університету, 1888 р. переводиться на медичний. Працював повітовим лікарем на Волині, Поділлі, Київщині, залізничним лікарем в Радивиліві, Білій Церкві. Співпрацював з українськими газетами «Громадська думка», «Рада». Був радником посла і послом УНР в Греції. 1920 р. — учасник з'їзду українських послів та дипломатів у Відні. Після падіння УНР переїздить до Тарнова (Польща). При уряді УНР в екзилі — міністр охорони здоров'я. 1922 р. в Закопаному завідує санаторієм для хворих на туберкульоз вояків армії УНР. В Українській господарській академії в Подєбрадах (Чехословаччина) поєднував посаду лікаря та лектора української мови. Із 1927 р. — у Луцьку. Викладав у гімназії українську мову.

Монографія М. Палієнко «Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій)» (Київ, 2008) [7] містить важливі відомості, які дають можливість детальніше реконструювати біографію М. Левицького (на основі «Алфавітної книги обліку надходжень документів і матеріалів від діячів української еміграції та українських організацій до МВБУ» поінформовано, що до Музею визвольної боротьби України в Празі М. Левицький передав «рукописи праць, спогади, листування, статистичні матеріали, фотографії, а також зібрання спогадів студентів Української господарської академії в Подєбрадах» [7, с. 209]; у червні 1940 р. Український історичний кабінет при Міністерстві закордонних справ ЧСР придбав архів І. Мазепи, у якому з-поміж інших матеріалів (документи періоду Визвольних змагань українського народу, епістолярії) були листи М. Левицького до С. Петлюри 1919 р. [7, с. 257]). Однак в ілюстраціях видання на колективній світліні особа М. Левицького не ідентифікована [7, с. 673].

2009 р. у Луцьку Л. Токарук упорядкувала літературно-публіцистичне видання «Сяйво душі Модеста Левицького (Життя і творчість)» [10].

Закономірно, що ювілейний рік активізував наукові пошуки. У Луцьку 15–16 грудня 2016 р. відбулася Всеукраїнська наукова історико-красназнавча конференція, присвячена 150-річчю від дня народження відомого українського письменника, педагога, державного і громадського діяча М. Левицького [6]. Тоді ж побачило світ і найбільш повне видання творів письменника [3]. 2016 р. І. Ліпницька видала монографію «Приятель страждаючої людяності. Творчість Модеста Левицького в ідейно-естетичних параметрах доби» [5].

Мета статті — простежити взаємозв'язок біографії М. Левицького з його творчістю, зокрема з огляду на специфіку проблематики, топосу, вибору героїв, жанру.

В аспекті біографічного дискурсу створені окремі публікації О. Кучеренка [2], О. Турган [11] та інших. О. Кучеренко зацентрував на ролі Волині в житті М. Левицького; та поза увагою дослідника залишилася проблема взаємозв'язку вибору топосу подій із біографією автора. О. Турган, декодуючи код лікаря у творчості М. Левицького, наголосила на таких важливих складниках життєпису лікаря, як спілкування з родиною Косачів, публікації медичних розвідок науково-популярного характеру, а також виокремила проблему впливу лікарської практики на сюжети текстів малої прози письменника (цикл «Казенні діти», оповідання «Деда», «Тяжка дорога», «„Нюбея”», «Щастя Пейсаха Лейдермана»). Долучаючись до висновків авторки, вважаємо за потрібне розглянути під таким кутом зору й інші твори, а також про-

стежити взаємозв'язок філологічної освіти М. Левицького та проблематики його текстів.

Лікарська практика М. Левицького стала джерелом сюжетів багатьох текстів його малої прози, що часто підмічено авторським жанровим уточненням «Оповідання лікаря» («Порожнім ходом», «Щастя Пейсаха Лейдермана», «Одно слово»), «Бувальщина» («По закону», «„Нюбея”»), «Із спогадів лікаря» («Казенні діти»). Треба назвати також твори «Злочинниця», «Очі», «Тяжка дорога», «Забув», «Санітар» та ін., проблематика яких пов'язана з питаннями медицини. Такий творчий синтез знань про душу й тіло — в арсеналі і таких письменників, як С. Руданський, В. Стефаник, А. Чехов, І. Липа, М. Булгаков, І. Микитенко, Ю. Липа, В. Коротич, Ю. Щербак та інші [8].

У тексті «Порожнім ходом» психологічно глибоко відтворена безвихідь лікаря, яка посилюється натуралістичними картинами матеріального зубожіння євреїв (інтер'єр хатини нагадує Франкові натуралістичні описи єврейського побуту). Це, за авторським жанровим визначенням, «оповідання лікаря» тематично перегукується з епізодами спогадів історика Д. Дорошенка про поїздку разом із М. Левицьким та мовознавцем І. Зілинським літом 1911 р. по західній Волині [9, с. 31–34], хоча подієвість оповідання розгортається на Поділлі. Під час цієї подорожі історик зафіксував промовлені пошепки слова візника-єврея про те, що «їхній доктор дбає про других, а особливо про бідних і що для нього нема жида чи християнина, а всі рівні...» [9, с. 33].

Нотки світлого гумору й позитиву проступають у драматичній історії старого музики Пейсаха Лейдермана завдяки образу лікаря. Як спостеріг Д. Дорошенко, «з Модеста Пилиповича був лікар не тільки тіла, але й душі, і хто знав, котрий з них, отих двох лікарів, переважав у ньому...» [9, с. 31]. Невипадково, що в аналізі цього твору А. Крушельницький зауважує гуманізм письменника: «Оповідання надихане любов'ю життя, бажанням нести поміч безщасній рідні» [1, с. 196].

І на складних дорогах іммігрантів («Землиця рідна», «„Зяць”»), на дорогах війни («Деда») з надією на порятунок виписаний образ лікаря, який має виразний автобіографічний характер. Тільки лікар усвідомлює ціну майстерності актриси, якій судилося зіграти роль Нюбеї не лише на сцені («„Нюбея”»). О. Турган зауважила, що безіменному образу лікаря «притаманні риси цієї найгуманнішої з усіх професій — глибокі знання тіла й душі людини, доброта, увага, співчуття й жаль до хворого, співпереживання, готовність прийти на допомогу, жертвність» [11, с. 183].

Конотація назви оповідання «Тяжка дорога» об'єднує описовість місцевості та незриму присутність смерті, кульмінаційним проявом чого є прагматичні роздуми селянина про поховання сина й обгово-

рення з ним цих проблем. І. Ліпницька спостерегла, що символ осики в цьому тексті виконує функцію обрамлення: на початку «згадується, що осика спричинила смерть персонажа, а в кінці твору в осиковій домовині він вирушить в останню путь» [4, с. 106]. Асоціативний зв'язок із образом Юди дає можливість побачити драматичну іпостась батька, зокрема прояви рис зрадника в його вчинку: домовина доброму й роботящому синові буде не зі соснини, а з дешевої осики.

Низка творів М. Левицького присвячена долі дітей, від яких відмовилися батьки. Лише нужда й безвихідь, складні сімейні обставини спонукають батьків на такий вчинок. Для новонародженої в багатодітній сім'ї дівчинки потрапити до притулку означало вижити («Добре діло»). Однак часто на заваді майбутній влаштованості дитини стоїть буква закону: лютеранське віросповідання стало такою перешкодою для православної дівчинки («По закону»).

Сюжети циклу «Казенні діти (Із спогадів лікаря)» постали на основі мемуарів письменника про київський період 1904–1907 рр., коли працював директором Київської фельдшерської школи та завідувачем Лук'янівського притулку для дітей, залишених батьками. На прикладах історій таких дітей автор показує не тільки дієвість думки про вплив соціального середовища на формування особистості, родинного виховання, тих світоглядних основ, які закладаються в сім'ї та впливають, а то й визначають життєвий шлях, а й важливість голосу крові. Доля розведе двох близнюків — рудого Жоржика та чорнявого Васю (очевидно, йдеться про двійнят) — у різні середовища, вони матимуть різне виховання й різну освіту. В епілозі (а це улюблений композиційний елемент М. Левицького) автор подасть дивну бувальщину, розказану в еміграції військовим старшиною: як молодого пораненого січовика не розстріляв рудий, патлатий більшовик. А причиною цього став хрестик, такий самий, який був ще з дитинства й у нього.

«Медична освіта і лікарська практика дозволяли М. Левицькому розширювати коло своїх спостережень і брати з того, що він бачив, найнеобхідніше для своєї творчості <...>, — пише О. Турган. — Для прози письменника характерні точність і об'єктивність, це результат його медичних спостережень. У М. Левицького переконливо, науково достовірно зображені відтінки душевного стану людини, її настроїв, стан хвилювання, відчуття тривоги, страху тощо» [11, с. 183]. Яскравим підтвердженням такої закономірності є оповідання «Очі». Мародерство в розумінні героя твору Олекси Купчака пояснюється простим прагматизмом і не сприймається як гріх. А психологічна травма як наслідок переживання трагічної ситуації, коли від нього залежало життя важко пораненого, а Олекса вирішив, що рятувати не треба, призвела до божевілля. Коли ж знову настає війна (зовнішній чинник, що поси-

лює проблему), хвороба загострюється, й чоловік чинить суїцид. У цій трагічній оповіді автор розвиває образ очей як важливу психологічну деталь, що покликана показати і глибину переживань, і невідворотність наслідків скоєного: «Олекса глянув: ті очі були страшні, мов скляні, а вилупились так, ніби вискочити хотіли. І той погляд мов шилом прошивав аж у серце.

— Прокляття тобі!.. — хрипів ранений, — довіку... Хліба не з'їси... води не вип'єш: все мої очі перед тобою будуть... довіку... Прокляття...» [3, с. 280].

Проблематика оповідання «Злочинниця» теж сфокусована навколо проблем психологічного переживання гріха та суїциду. Подієвість цього твору значною мірою розгорнута у внутрішньому світі героїні. Хоча є, звичайно, і традиційні описи, зорові образи в яких засвідчують спостережливість автора: «Біля кривих щербатих воріт Мазуришиної садибки стояла громада жінок. На дворі, що заріс споришем, не було нікого й хатка стояла зачинена, сиротливо» [3, с. 25]. Зображена М. Левицьким покинута хата органічно продовжує Шевченкову галерею образів безверхої хати, хати-пустки, холодної хати, нетопленої хати, яка гние пустою.

Васька Мазуришина — покритка, її одурив двірський наймит. Вона народить неживу дитину, яку таємно закопає вдова Мазуриха. Патріархальне село засуджує Ваську, вважаючи навіть дітовбивцею, діти ж прозиватимуть каторжною. Покритку заарештують. Автор тонко підмітив поведінку героїні як розумово неповноцінної: «вона, мов загнане звірятко, озирнулась на один бік, на другий, не знаючи, що його в світі робить та чого ті люди від неї хочуть» [3, с. 30]. Покритка переживає психологічну смерть, а згодом чинить суїцид.

Текст містить алюзії до зразків малої прози Б. Грінченка. Як і Докія («Каторжна»), відчуває себе каторжною Васька, як і Наталя («Дзвоник»), вона не розуміє російську мову. Тільки лікар, який на суді переклав запитання до неї рідною мовою, дивився зі співчуттям.

Сюжет оповідання «Злочинниця», з одного боку, постав на ґрунті лікарської практики М. Левицького, а з другого — засвідчив переконання автора про важливість рідної української мови. Філологічні інтереси М. Левицького — це не тільки мовознавчі роботи, присвячені різним галузям лінгвістики («Українська граматики для самонавчання», «Порівнююча граматики вкраїнської мови», «Гріхи наші», «Як писати службові папери українською мовою» та ін.), переклади творів Еркмана-Шатріана, Р. Джованьйолі, Е.-Б. Сінклера, С. Лагерлеф, Е. Ожешко та інших. У проблематиці його художніх текстів проступають усвідомлення упослідженого становища української мови в Російській імперії, думка про самодостатність української мови.

Оповідання «В суді», опубліковане 1908 р. під псевдонімом Виборний Макогоненко (М. Левицький послуговувався численними криптонімами та псевдонімами: М. Л., М. П., М. Билинович, М. П-ович, М. Пилиповець, М. Пилипович, Виборний Макогоненко, М. Поліщук, М. Вигнанець, Залізничний служачий, Рогаль, Студент М. П., Дід Модест та ін.), містить примітку, яка пояснює ідейний задум: «показати, наскільки помиляються ті люде, які гадають, ніби російська мова цілком зрозуміла нашим селянам і через те можна на Україні користуватись виключно російською мовою, а рідну, українську, зневажати» [3, с. 346]. На матеріалі проблемних ситуацій, які постають під час судових засідань, письменник продемонстрував багатство лексичного складу української мови, відмінність української мови від російської, а відповідно довів потребу функціонування української мови не тільки в домашньому вжитку.

Україноцентрична світоглядна позиція М. Левицького — це і вболівання за справу вшанування пам'яті Т. Шевченка. В оповіданні «Хатне лихо» (уперше опубліковано в газеті «Рада» (1908, № 34) під псевдонімом М. Пилипович) відтворено невдалу спробу спорудження пам'ятника Т. Шевченкові в Києві напередодні ювілеїв 1911 та 1914 рр. Після революційних подій 1905–1907 рр. панує атмосфера страху та непевності, тому свідомому героєві твору Пилиповичу (виразно автобіографічного характеру) не вдалося переконати пожертвувати гроші на це «велике національне діло» [3, с. 218] ні українського письменника, щирого патріота, ні старого громадівця, ні молодого соціал-демократа, ні заможного нащадка славного козацького роду. Поруч із слушними міркуваннями про те, що інтелігенція не виховала свідомість народу, є у творі утопічний, зовсім наївний сюжетний хід: тільки російський чиновник, поцікавившись справою пам'ятника, сам подав карбованець (це навіть більше, ніж кошти, які відклав для цієї справи Пилипович).

До речі, на сторінках «Громадської Думки» М. Левицький закликав українців по обидва боки кордону збирати кошти на спорудження пам'ятника Т. Шевченкові в Києві (1906. 19 травня. № 114), скеровував до потреби об'єднання українців навколо ідеалів поета в «Просвітне товариство імени Шевченка» (26 лютого. № 45).

Подієвість текстів М. Левицького переважно розгортається в тих місцях на Київщині, де працював письменник («Щастя Пейсаха Лейдермана», «Хатне лихо», «Казенні діти»), Волині («Санітар», «„Ніобея”», «Пачкарь», «По закону», «Негайна справа»), Поділля («Дякова помста», «Порожнім ходом»).

Очевидно, робота в Луцькій гімназії сформувала потребу М. Левицького писати для дітей. У львівській серії «Золота бібліотека української дитини» (за ред. М. Матвійчука) під промовистим псевдонімом Дід Мо-

дест 1930 р. друкується «Лихо з вогнем». Це твір повчального характеру, написаний у віршовій формі. Тут об'єднано три історії, кожна з яких доступно відтворює характерні побутові обставини, коли діти можуть бути причетними до виникнення пожежі. Це не тільки повчання дітям, а й пересторога батькам, які залишають без нагляду малих дітей.

Того ж, 1930 р., у названій серії «Золота бібліотека української дитини» у випуску 12 друкується оповідання «Петрусів сон». Цей твір уперше був виданий ще 1906 р. у Петербурзі за кошти фонду ім. І. Я. Череватенка.

Оповідання «Петрусів сон» має виразний морально-релігійний характер. Структура твору ускладнена двома вставними частинами: апокрифічна легенда про те, як євреї мучили Христа, а горобці повідомляли, що Христос ще живий, значить треба продовжувати тортури (пригадаємо аналогічне використання цього матеріалу в розділі «Жив-жив» роману Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»); Петрусів сон, у якому постануть вказівки, як треба хлопцеві змінитися. Апокрифічний сюжет із горобцями проєктується і на міжнаціональні взаємини: Грицько вихваляється, що бив одне жиденя, а Петрусь, набравши войовничого запалу, обіцяє, піймавши жиденя, голову скрутити, «як тому горобеняті» [3, с. 358]. Тільки через дитячу жорстокість страждає черепаха. Таким є і ставлення Петруся до кобили.

В ідейному плані оповідання можна поділити на дві частини: життя Петруся до сну і після. За змістовим наповненням це не сон-мрія, як у поезії Т. Шевченка «Сон („На панщині пшеницю жала...”)», де більшою мірою сон Віри Павлівни з роману М. Чернишевського «Что делать?», де постають рекомендації, як можна досягнути кращого. Зустріч із покійною бабою уві сні перевиховає Петруся. Вона не тільки пояснить, що «гріх... нищити всяку Божу тварину» [3, с. 361], а сльози — це своєрідний акт очищення («— Плач, синку, плач, то душа твоя добріша стане, будеш може жаліти Божу тварину; плач! — казала баба, хитаючи головою» [3, с. 361]), витлумачить, що «скрізь... є лихі люде: і наші, і німці, і жида. Є й добрі, чесні люде так само і в нас, і в жидів» [3, с. 361–362], а й представить народне бачення постаті Христа як єврея. Закономірно, що висновки про філософію життя теж вкладаються в уста баби: «Не годиться нікому лиха робити, бо всі люде однакові, всі діти одного Бога. Не нам судити їх: нехай їх Бог судить, коли вони лихі, а ти нікому кривди не роби» [3, с. 362]. Після такого сну Петрусь буде намагатися виправити свої помилки: дбатиме про кобилу, віднесе черепаху до води (при цьому хлопець розуміє, що Грицько може його за це побити, Петрусь навіть плекає надію повпливати на поведінку інших дітей).

Пояснення сну Петруся священником витримане в такому ж плані, що й бабине: «Добрий, правдивий сон ти бачив. Ісус Христос був жид, а що недобрі люде його замучили, то тому жиди не винні, бо скрізь є недобрі, лихі люде: є й добрі, як між нашими, так і між жидами. Всі люде брати, бо вони діти одного Бога. І годиться, щоб вони жили у згоді, як брати. Гріх, тяжкий гріх чинять ті, що бють жидів, бо Ісус Христос сказав: „Волуби ближнього свого, як самого себе”. А всі люде — наші ближні: і жиди, і німці, і цигани — всі діти одного Бога» [3, с. 367]. В окремих судженнях духовної особи проступає язичницьке «око — за око, зуб — за зуб»: «Не роби нікому того, чого собі не бажаєш: ні людині, якаб вона не була, ні всякій іншій Божій тварині. Подумай зараз: чи добре було б, якби тобі таке саме зробили?» [3, с. 367]. В оповіданні, орієнтованому на селянську читацьку аудиторію, звичайно, у розповіді священника подаються повчальні історії з життя неосвіченого люду. Закликаючи у всьому дотримуватися закону Божого, священник поблагословить Петруся. Отже, є надія, що в майбутньому хлопчик не буде чинити моральні проступки, як інші, непросвітлені, селяни. Повчальний характер оповідання має очікуваний виховний ефект.

У спогадах Д. Дорошенко влучно підмітив: «Я зрозумів секрет його впливу на людей, зрозумілі стали мені й пружини його літературної творчости. Він не був першорядним артистом, таким як Франко або Коцюбинський, але те, що він написав, йшло з глибини його серця, було овіяно живим, глибоким почуттям і досягло великого ефекту власне тому, що було зогріте любов'ю, без якої навіть найбільший талант не може нас зворушити, і без якої всяка „віра”, себто ідея, є мертвою» [9, с. 34–35].

Отже, проаналізовані тексти М. Левицького продемонстрували вплив життєпису М. Левицького на проблематику, топос, вибір героїв, жанрові особливості творів, засвідчивши висновок про гуманізм письменника. У творах «Злочинниця», «В суді» лейтмотив долі упослідженої, маленької людини переплітається з проблемою становища української мови в Російській імперії, набуваючи навіть екзистенційного звучання.

Предметом дослідження окремої розвідки може бути аналіз *місць і не-місць* (за М. Оже), адже навіть побіжний огляд дає підстави спостерегти закономірність: мотив дороги оповитий трагічною настроєністю (це шлях лікаря до невиліковно хворого («Порожнім ходом»), шлях додому помирати («Тяжка дорога»), сповнена випробувань дорога іммігрантів («Землиця рідна», «„Заяць”»), дороги війни («Деда»), дорога в пошуках заробітку і дорога, згубна для людини, метафоричний вимір дороги як життєвого шляху («Щастя Пейсаха

Лейдермана») та ін.); так звані казенні топоси лікарні («Деда»), вагона низького класу («Щастя Пейсаха Лейдермана», «Землиця рідна», «„Заяць”»), суду («Злочинниця», «В суді»), дитячого притулку («Казенні діти»), — усе це промовисті зразки *не-місць*.

Доцільно також простежити суголосність світоглядних переконань М. Левицького та його творів, зокрема в аспекті інтертекстуальності можна проаналізувати ранню повість «За Коліївщини» (1901), у руслі синтезу етнопсихології та літературознавства — драму «Серце і розум» (1920), створену в еміграції.

1. Крушельницький А. Модест Левицький : Оповідання / А. Крушельницький // Літературно-критичні нариси / А. Крушельницький. – Станіслав, 1908. – С. 195–196.
2. Кучеренко О. Волинь у житті українського письменника, педагога і громадського діяча М. П. Левицького / О. Кучеренко // Волинь у житті та творчості письменників : зб. наук. пр. / авт.-упоряд. Н. Г. Сташенко. – Луцьк : Вежа ; «Твердиня», 2007. – С. 80–85.
3. Левицький М. Вибране / М. Левицький ; упоряд. Н. Пушкар, О. Яблонська, Т. Данилюк-Герещук ; вступ. ст. і прим. О. Яблонської. – Луцьк : Терези, 2016. – 462 с.
4. Ліпницька І. Лицар людяності (Творчість Модеста Левицького в ідейно-естетичних параметрах доби) / І. Ліпницька // Визвольний шлях. – 2003. – Кн. 11. – С. 100–113.
5. Ліпницька І. Приятель страждаючої людяності. Творчість Модеста Левицького в ідейно-естетичних параметрах доби : монографія / Інна Ліпницька. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. – 137 с.
6. Минуле і сучасне Волині та Полісся. Модест Левицький в історії України і Волині та проблеми формування інтелектуальної еліти : наук. зб. Вип. 60. Матеріали Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження відомого українського письменника, педагога, державного і громадського діяча Модеста Левицького (1866–1932), м. Луцьк, 15–16 грудня 2016 року / упоряд. А. Силук. – Луцьк, 2016. – 212 с.
7. Палієнко М. Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій) / М. Палієнко. – Київ : Темпора, 2008. – 688 с.
8. Плющ В. Українські лікарі – письменники та поети / В. Плющ // Наукові записки УТГІ. – Т. XXIII. – Мюнхен, 1971–1972. – С. 95–137.
9. Спогади про Модеста Левицького / передмова Ю. Мулика-Луцика. – Вінніпег, 1967. – 41 с.
10. Сяво душі Модеста Левицького. Життя і творчість / упоряд. Л. Токарук. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2009. – 300 с.
11. Турган О. Код лікаря у творчості М. Левицького / О. Турган // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – Ужгород, 2013. – Вип. 29. – С. 182–186.

REFERENCES

1. Krushelnytskyi, A. (1908). Modest Levytskyi: Opovidannia [Modest Levytskyi: Stories]. In A. Krushelnytskyi. *Literaturno-krytychni narysy* [Literary-critical essays] (pp. 195-196). Stanislav, Ukraine. [In Ukrainian].
2. Kucherenko, O. (2007). Volyn u zhytti ukrainskoho pysmennyka, pedahoha i hromadskoho diiacha M. P. Levytskoho [Volyn in the life of Ukrainian writer, teacher and public figure Levytskyi]. In N. H. Stashenko (Ed.). *Volyn u zhytti ta tvorchosti pysmennykiv* [Volyn in the life and work of writers] (pp. 80-85). Lutsk, Ukraine: Vezha, Tverdyنيا. [In Ukrainian].
3. Levytskyi, M. (2016). *Vybrane* [Selected] (N. Pushkar, O. Yablonska, T. Danyliuk-Tereshchuk, Comps.). Lutsk, Ukraine: Terezy. [In Ukrainian].
4. Lipnytska, I. (2003). Lytsar liudianosty (Tvorchist Modesta Levytskoho v ideino-estetychnych parametrach doby) [Knight of humanity (Creativity of Modest Levytskyi in the ideological and aesthetic parameters of the day)]. *Vyzvolnyi Shliakh*, 11, 100-113. [In Ukrainian].
5. Lipnytska, I. (2016). *Pryiatel strazhdaiuchoi liudianosti. Tvorchist Modesta Levytskoho v ideino-estetychnych parametrach doby* [A friend of suffering humanity. Creativity of Modest Levytskyi in the ideological and aesthetic parameters of the day]. Kyiv, Ukraine: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova. [In Ukrainian].
6. Syliuk, A. (Comp.). (2016, December). *Mynule i suchasne Volyni ta Polissia. Modest Levytskyi v istorii Ukrainy ta Volyni ta problemy formuvannia intelektualnoi elity. Vyp. 60* [Past and present of Volyn and Polissya. Modest Levytskyi in the history of Ukraine and Volyn and the problems of forming an intellectual elite (Vol. 60)]. *Proceedings of the All-Ukrainian Historical and Local History Conference*. Lutsk, Ukraine. [In Ukrainian].
7. Paliienko, M. (2008). *Arkhivni tsentry ukrainskoi emihratsii (stvorenna, funktsionuvannia, dolia dokumentalnykh kolektzii)* [Archival centres of Ukrainian emigration (creation, operation, fate of documentary collections)]. Kyiv, Ukraine: Tempora. [In Ukrainian].
8. Plushch, V. (1971-1972). *Ukrainski likari – pysmennyky ta poety* [Ukrainian doctors – writers and poets]. *Naukovi Zapysky UTHI*, 23, 95-137. [In Ukrainian].
9. Levytskyi, V., & Doroshenko, D. (1967). *Spohady pro Modesta Levytskoho* [Memories of Modest Levytskyi]. Vinnipeh, Canada. [In Ukrainian].
10. Tokaruk, L. (Comp.). (2009). *Siaivo dushi Modesta Levytskoho. Zhyttia i tvorchist* [The radiance of the soul of Modest Levytskyi. Life and work]. Lutsk, Ukraine: Volynska oblasna drukarnia. [In Ukrainian].
11. Turhan, O. (2013). Kod likaria u tvorchosti M. Levytskoho [Doctor's code in creativity of Modest Levytskyi]. *Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Universytetu. Serii: Filolohiia. Sotsialni Komunikatsii*, 29, 182-186. [In Ukrainian].

Стаття надійшла 31.05.2020 р.

Olha YABLONSKA, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Ukrainian Literature Academic Department, Lesya Ukrainka Eastern European National University (Lutsk, Ukraine).

Modest Levytskyi: creativity through the prism of biography.

In the article is proved the relationship of the biography of M. Levytskyi (1866–1932) with his work, in particular as a specific issue, topos, choice of characters, genre due to the professional activities of the author. It is traced that medical prac-

tice has become a source of plots of many stories. A number of these works have a specific genre definition: the doctor's story ("Empty course", "Happiness of Peysach-Leiderman"), the story ("By law", "Niobeya"), "from the doctor's memoirs" ("State children"). The aspect of autobiography in the image of a doctor is singled out.

The connotation of the title of the story "The Hard Road" is noticed, as well as the associative connection of the dramatic incarnation of the father with the image of Judas. The analysis of the story "Eyes" notices the authenticity in the reproduction of the mental state of the hero, in particular the experience of psychological trauma, madness, as well as the role of the image of the eyes as an important psychological detail. It is emphasized that the problems of the story "Criminal" are focused on the problems of psychological experience of sin and suicide.

The plot of the story "Criminal" also testified to the author's belief in the importance of the native Ukrainian language. On the basis of problematic situations that arise during court hearings (the work "In Court"), the writer demonstrated the richness of the lexical structure of the Ukrainian language, the difference between Ukrainian and Russian, and accordingly proved the need for Ukrainian language not only in domestic use.

The connection between M. Levytskyi's teaching work at the Lutsk gymnasium and the need to write a work for children of an instructive nature ("Disaster with Fire") and republish the story of the moral and religious plan ("Peter's Dream") can be traced.

Key words: M. Levytskyi, problematic, autobiography, genre-style features, true story, doctor's story, memories of the doctor.